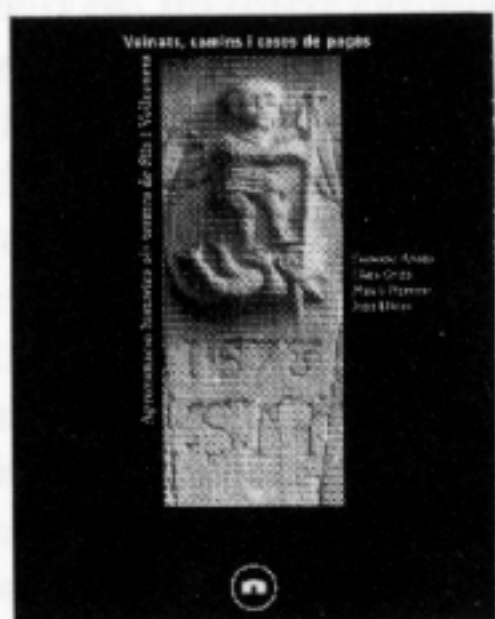

RESSENYES

Francesc ANORO, Lluís COSTA, Narcís FIGUERAS i Joan LLINÀS, *Veïnats, camins i cases de pagès. Aproximació històrica als termes de Sils i Vallcanera*, Ajuntament de Sils, 1993, 84 pàgs. + un mapa desplegable (84x63 cms).

Quan un municipi duplica la població en cent anys, quan l'hàbitat passa de la dispersió a la concentració, quan l'economia agrària és substituïda per la industrial, les coses canvien. Les transformacions comporten una sensació de pèrdua de patrimoni col·lectiu transmès de generació en generació: un parlar, uns costums, una divisió territorial, uns noms de lloc, una música, uns sobrenoms... Si aquesta sensibilitat es capta des de les institucions i des dels elements actius de la població, hi ha «la necessitat o el deure (...) de fer una aportació, per modesta que sigui, a la preservació de coses que hom percep com a moridores i que veu amenaçades». Així s'expressa a la introducció l'equip de treball que ha realitzat el llibre que ressenyem.

Es tracta d'una obra estructurada en vuit capítols. En el primer es presenten els aspectes físics i ambientals, segueix

l'estructuració del terme municipal, les dues parròquies de Vallcanera i Sils, els veïnats (el poble, la Granota, Massabè, la Barceloneta i Mallorquines). A continuació s'analitza detingudament la tipologia de les cases de pagès segons la disposició de la teulada, amb tot un seguit de croquis i dibuixos complementats amb fotografies generals i de detall, que documenten les etapes constructives.

No s'oblida un apartat dedicat a la toponímia en sentit ampli. D'acord amb el títol, un altre aspecte tractat són les vies de comunicacions, un tema poc present en les monografies de caràcter local. La característica principal de Sils fins a la segona meitat del segle XIX era la de la manca d'un nucli central, fet que feia més important una bona xarxa de camins veïnals.

A través de mapes s'ofereix una explicació gràfica de la situació i cronologia de les masies. El segle XIX marcarà l'inici d'uns grans canvis: es desamortitzen els béns eclesiàstics (redistribució de la propietat), es desseca l'estany (1845, extensió dels conreus i millora sanitària) i arriba el tren. En les dècades dels anys seixanta i setanta del segle XX trobarem la construcció d'urbanitzacions i la concentració al nucli urbà de Sils, avui la meitat de la població.

Finalment hom es detura a comentar l'activitat econòmica, centrada, fins a les darreres dècades, en l'agricultura i la ramaderia.

En annex s'acompanya un exhaustiu llistat de les 185 cases de pagès existents i desaparegudes amb el nom, situació, terme, veïnat, cartografia i cronologia. No hi falta una extensa bibliografia de prop de cinquanta referències de llibres i articles.

Amb el llibre s'adjunta un mapa a tot color dissenyat per M.Rosa Lladó i

David Lorente a base de la informació facilitada per Francesc Anoro, que permet localitzar fàcilment totes les cases

Les possibilitats que s'albiren amb el llibre *Veïnats, camins i cases de pagès...* són múltiples. Per una banda, el coneixement més aprofundit de la realitat territorial i la conscienciació de la necessitat de la conservació dels patrimonis arquitectònic i documental. L'inici d'una catalogació dels edificis de valor històric cara una reglamentació, el manteniment de la personalitat de cada veïnat (en perill per la despoblació i les segones residències), la recuperació de la toponímia, el manteniment de la xarxa de camins, ...

Roser Puig Tàrrach

Martí BOADA,
Hivern al Montseny. Diari d'un naturalista [pròleg d'Antoni Tàpies], Ed. El Mèdol, Tarragona, 1993, 117 pàgs.

Martí Boada ens ha parlat sovint del fenomen que anomena topofília i dels vincles pregonos que algunes persones estableixen amb un territori. Justament, l'obra que comentem és un bon exponent d'aquesta mena de lligams i de l'íntima relació de l'autor amb el Montseny.

El diari recull les vivències de dotze hiverns de treball a la muntanya. Cada dia, en Martí enfilava la carretera que

puja a Santa Fe i, a poc a poc, al ritme del vell tot-terreny anava guanyant altitud arrapant-se a la serpota d'asfalt. Els ulls no paraven de resseguir el paisatge, copsant tots els canvis que s'anaven produint a cada revolt; el desvetllar-se dels borrons, la florida d'una herba, el vol fugisser d'algun ocell. Després, les seves passes el portaven a qualsevol racó de la muntanya i continuava acumulant informació de tota mena, interpretant les petges que les feristeles havien deixat entre el boscam, buscant explicacions a cada detall, prenent esment de cada troballa. Tot i que el llibre es defineix a la portada com a *Diari d'un naturalista*, no conté pas únicament observacions de la natura. De fet, qualsevol cosa que passi a la muntanya captiva l'autor, que enregistra amb el mateix deler, tots els detalls de la vida de l'home al Montseny. Per això hi trobem també acurades descripcions de les feines dels bosquerols i pagesos, dels costums, de rondalles,..., en definitiva, de la manera de fer i pensar dels homes i de les dones que durant segles han trobat recer al massís.

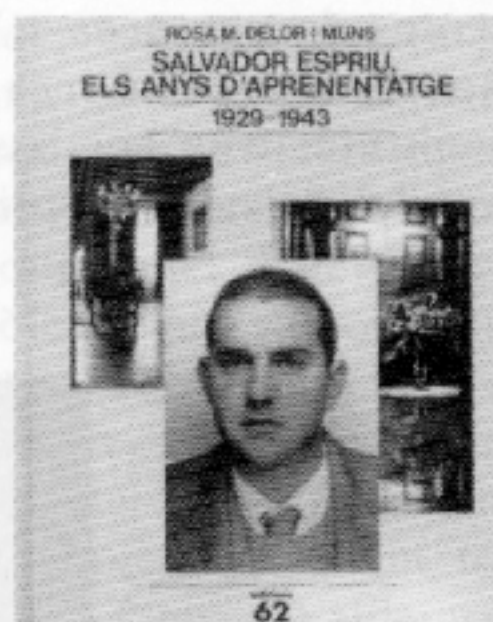
Un aspecte destacable d'*Hivern al Montseny* és la riquesa del lèxic, que deixa traspuar la sensibilitat i les emocions de l'autor. Cap bestiola, cap arbre, no queden en l'anonimat; hi ha mots precisos que descriuen el paisatge i el feinejar dels homes, i sorprèn la quantitat de paraules recuperades de l'oblit, aquelles que només s'han sentit en la veu d'una pagesa, d'un pastor o d'un vell caçador. Al final del llibre, un vocabulari ajuda els interessats a trobar la correspondència entre els noms de les plantes i els animals esmentats en el text i els noms que els científics els donen. Llàstima, però, que no hi hagi un segon llistat que, partint del nom científic, n'indiqués el nom popular. Certament, hauria estat una eina molt útil per a molts naturistes.

Un altre element destacable de l'obra són les il·lustracions de Carles Puche, especialista en dibuix naturalista, que constitueixen un complement evocador a les paraules de l'autor.

El llibre compta amb un pròleg del pintor Antoni Tàpies que també ha trobat acollida en un raconet del Montseny i que aprofita la presentació de l'obra per deixar constància de la seva estima a la muntanya i aportar unes reflexions sobre la necessitat de la seva conservació.

Hivern al Montseny fou guardonat amb el Premi de narrativa Pin i Soler 1992, que convoca l'Òmnium Cultural del Tarragonès.

Carme Rosell

Rosa M. DELOR MUNS,
Salvador Espriu, els anys d'aprenentatge (1929-1943) [Pròleg de Raffaele Pinto], Edicions 62, 1993.

Com és ben sabut dels afeccionats a la figura i l'obra de S. Espriu, des de fa deu anys, Rosa M. Delor va publicant incansablement investigacions al voltant d'aquest escriptor, articles que el 1989 aplegava en un volum, *Salvador Espriu o «el cercle obsessiu de les coses»*. A més a més, li devem l'edició crítica de dos llibres del mateix autor, *El caminant i el mur* (1989) i *El doctor Rip* (1992). I ara, en un volum de cinc-centes pàgines, ens lliura els resultats

—revisats— de la seva tesi doctoral *Per una hermenèutica de l'obra de Salvador Espriu (1929-1948)*, text que ha sotmès a una vertebració més coherent i on les notes a peu de pàgina han quedat reduïdes a un mínim. Hi és patent, doncs, la voluntat de lliurar al gran públic culte un llibre accessible i de lectura amena sense deixar de dir el que calia.

Totes les aproximacions crítiques d'aquesta estudiosa de S. Espriu es caracteritzen per l'explicació de l'obra des de l'*entourage* familiar i històric de l'escriptor i des de les lectures per aquest més visitades -i que l'autora coneix gràcies a un fitxer que es conserva on anotava textos que l'havien colpit i algun comentari seu.

En l'obra de S. Espriu, la vida que a l'autor tocà viure es troba més present del que hom podria creure atesa l'escassa aventura exterior que menà sobretot d'adult. Ja amb el llibre *Aproximació històrica al mite de Sinera* (1983), documentadíssim, que l'entusiasme d'uns joves d'Arenys de Mar féu possible, quedava ben palès de quina manera l'escriptor havia aprofitat elements de les seues experiències en el poble dels seus pares i avantpassats. Altrament al que hom podria pensar, l'aparició d'aquest estudi l'amoïna d'allò més. I és que S. Espriu temia que es llegís i s'interpretés la seva obra com un mer reflex de la realitat immediata; més aviat, platònic com des de bon començament fou, manllevava elements del seu entorn per bastir xarxes al·legòriques referides a una realitat universal, i, en determinats moments, a la realitat històrica o privada que l'obsedia i de la qual cercava un respir, mitjançant la paròdia, fins i tot més avant el sarcasme, i finalment l'elegia.

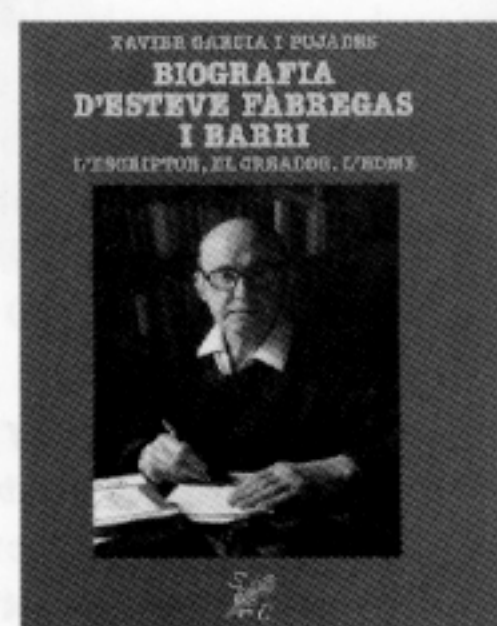
Rosa M. Delor relaciona en tot moment la redacció de l'obra espriuana i el medi en el qual transcorria la vida

de l'escriptor, potser especialment, la quotidianitat històrica general, que hi actua ben sovint de *leitmotiv*: la Universitat i els mestres, el testimoni dels companys supervivents, els tripijocs de la política barcelonina i espanyola, la premsa, el cinema. L'autora hi fa servir amb eficàcia el més mínim detall. Tot plegat ens basteix un escenari ja interessant per ell mateix per tal com ens mostra l'ambient, les esperances i les frustracions d'una generació de joves intel·lectuals, la de la II República i la Universitat Autònoma, que no pogué consolidar-se per la radicalització de l'època. Fet i fet, aquest signe d'un temps inclement, que ací desencadenà la lluita fraticida –i malmenà la nostra llengua, etc.–, i arreu d'Europa féu esclatar una llarga guerra, marcarà la vida i obra de S. Espriu. El paltejament historicista –d'un «historicisme radical», diu el prologuista– de Rosa M. Delor bé que ho subratlla.

Però potser allò que més sorprendrà el lector és trobar-se amb una imatge d'Espriu ben diversa de la que fins ara hem pogut conèixer. D'una banda, els anys seixanta es divulgà un Salvador Espriu poeta –sobretot el poeta de *La pell de brau*–, i així quedava a l'ombra tota una labor narrativa gens desdenyable. Joan Fuster, per exemple, que tant se l'estimava com a poeta, el considerava millor prosista. I una obra escènica com *Primera història d'Esther* (1948), que en el seu moment ben pocs pogueren valorar, avui és considerada com el millor que va escriure. Ensenms, quedava fora de consideració una època de la vida de l'escriptor i els motius d'una obra inicial que estan també presents en l'obra lírica i que n'expliquen no pocs moments «obscur» o «hermètics». I calia explicar-se també com i perquè el S. Espriu de la postguerra canvia decididament de gènere.

Endemés, l'escriptor, a través de les entrevistes en els mitjans de comunicació més diversos, ha transmès una imatge seriosa, adusta, esquerrpa, realment la seva, la que li congriaren els temps fatídics de l'ensorrada bèl·lica i de la llarga postguerra, dura en ell especialment, si no és molt dir, per alguna circumstància familiar; un home, en definitiva, per a qui la paraula felicitat era senzillament «obscura». Tanmateix, ara, a través de recerca de Rosa M. Delor, aquell mateix home –o era un altre?– el trobem de nen tendre i juganer, malgrat alguna malaltia la importància de la qual l'escriptor adult tal vegada ha exagerat, un jove il·lusionat i d'èxit, «feliç» en una paraula, com havia de reconèixer en recordar els temps de vacances a Viladrau. El llibre aporta a més a més unes fotografies molt efectives per bastir-nos una imatge del Salvador Espriu d'aquells anys.

Antoni Prats

Xavier GARCIA I PUJADAS,
Biografia d'Esteve Fàbregas i Barri
L'escriptor, el creador, l'home,
Ed Selecta - Catalònia, Barcelona,
1993, 190 pàgs.

Xavier Garcia i Pujadas, periodista i home de lletres vilanoví molt vinculat al treball dels centres d'estudis locals, que per afers periodístics un bon dia es va topar amb l'Esteve Fàbregas

i va quedar impressionat per la seva personalitat, ha escrit la biografia de l'escriptor lloretenc amb una gran fluïdesa i una notable aportació de dades, i això fa que el llibre es llegeixi amb gust des de bon començament.

El llibre està estructurat inicialment d'acord amb les etapes de la vida del biografat: la infantesa (1910-1924), l'adolescència (1924-1930), la joventut (1930-1939), edat adulta (1939-1950), maduresa (1950-1980) i vellesa (1980-...?), si bé, així com en els tres capítols primers el protagonista és, sense cap mena de dubte, el biografat, en els altres la densitat de l'obra -literària, social, cultural, creativa en diversos camps- fa que aquesta es converteixi en l'eix bàsic i el substrat humà queda una mica diluït.

En primer lloc, cal dir que Xavier Garcia ha fet una feina extraordinària de síntesi i d'ordenació de continguts, donada l'abundosa informació recollida i, sobretot, la riquesa del diàleg -a vegades del monòleg- que suposa una xerrada amb l'Esteve Fàbregas. *L'Esteve*, tal com és conegut en el seu poble natal, és home per fer petar la xerrada a rellogge parat, sense presses, tocant tots els temes i anant de Pinto a Valdemoro sense cap dificultat. I no diem ja fent al·lusions al passat, valorant el present i maquinant el futur. Com diu el biògraf, en l'Esteve Fàbregas, aquesta parcel·lació del temps sovint és gairebé inexistent i en ell tot es fa actualitat gairebé alhora.

Fàbregas, d'altra banda, sintetitza en una sola persona allò que els clàssics en deien l'oci i el negoci, i, en conseqüència, s'interessa igualment per l'aparició d'un llibre, per un acte cultural o per portar al paper un motiu d'inspiració, que per la discussió d'un punt del Pla General d'Urbanisme o d'un tema turístic. No debades és hisendat, propietari d'una de les sales de festes més

conegudes de la Costa Brava i un llarg etcètera. Però el biografat no solament ha begut d'aquestes fonts -de la creativitat pròpia i de la metamorfosi de Lloret- sinó que, havent estat funcionari municipal una colla llarga d'anys, fins a la jubilació, ha conegut la vida i miracles del municipi amb tots els detalls i, vulgues que no, en segueix la continuació des del seu reducte pairal com si es tractés de controlar un "culebrón" dels que, en forma de sèrie, emet la televisió. Vol dir, tot això, que res escapa a la curiositat i a la perspicàcia del biografat i així s'intueix dels comentaris de Xavier Garcia que perfila molt bé el personatge i, alhora, com dèiem, en ressalta exhaustivament l'obra, no solament la que s'ha traduït en llibres sinó la que ha cristal·litzat en actes culturals o de promoció de caràcter municipal o particular.

La postguerra va fer de l'Esteve Fàbregas un home vinculat al *Movimiento* i aquesta etapa no és obviada en els comentaris biogràfics sinó que, en tot cas i recollint les observacions de l'interessat, Garcia la situa dins del context del pensament de l'escriptor, que converteix la seva vida, molt sovint, en un exercici de proves i recerques, d'aprofitar allò que de bo pot tenir qualsevol ideologia, i de coronar aquest bagatge sota el lema *Nos autem omnium* («Jo, de tots»), o aquell altre *Sursum omnes* («Amunt tots!») que ha fet col·locar, per endavant, a la seva sepultura.

Aquesta biografia és, en molts sentits, una història del poble, perquè el personatge pràcticament no se'n pot desfer, sobretot ell que, afectat de paràlisi infantil, ha hagut de ser ocell de gàbia en comptes de volar amb tota llibertat com demanava el seu tarannà. En tot cas, ha volat amb imaginació.

El biògraf, que té moltes hores de vol, diversos premis destacats rebuts i

ja nombrosa obra publicada, ha portat a cap la feina amb notable encert. El llibre -que, com dèiem, és una biografia però també una part de la història de Lloret- es beneficia de la personalitat dels dos escriptors -el biografiat i el biògraf- i és un bon fruit, gairebé compartit, d'aquesta amistat i estima que es professen mútuament.

Joan Domènech Moner

Rafel MITJANS i Teresa SOLER, *Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies*, (Transcrip. i anàlisi musicals a cura de Jaume Aiats), Col. El Pedrís, 29, Alta Fulla - Ajuntament d'Arbúcies, Barcelona, 1993, 188 pàgs.

En Rafel i la Teresa estan vinculats d'ençà de l'any 1981 al món del flabiol en tots els seus àmbits (pràctica, estudi, divulgació i ensenyament), a través de la seva vinculació a l'associació «Els Garrofers» de Mataró. Fou a partir del flabiolaire Quirze Perich, que es deia d'Arbúcies, que les seves investigacions s'adreçaren a aquesta contrada. Com hem dit, la seva tasca també ha estat de difusió i creiem que en aquest sentit és d'esment obligat, perquè és just difondre-ho, que ells van ser i són impulsors i coorganitzadors, juntament amb els responsables municipals, de la festa d'Arbúcies.

Aquest llibre és la culminació de

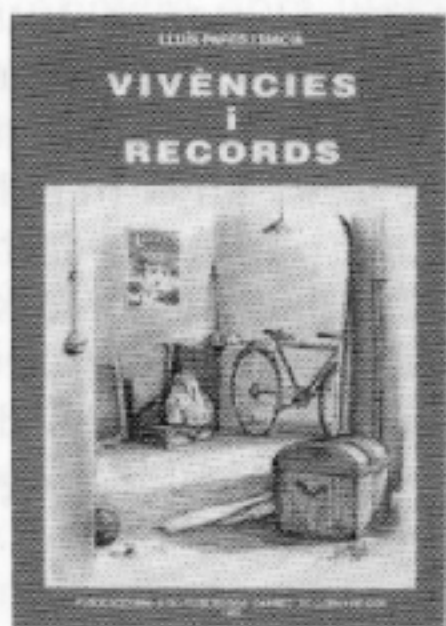
llargs anys d'investigacions, que ha donat altres resultats pel camí, en forma d'articles i d'algun altre llibre com *Quirze Perich, flabiolaire*. Això converteix els autors en els principals coneixedors del món del flabiol. Però el seu estudi no es limita només al món de l'instrument, sinó que s'allarga a la societat que l'embolcalla, esdevenint una fita important en el camp de l'etnomusicologia catalana. Un repàs, encara que sigui superficial del llibre ens ofereix: l'interès per la delimitació fisiogràfica i cultural de l'àrea, l'estudi personalitzat de cada flabiolaire i de la seva extracció socio-cultural, l'estudi de l'instrument i de la seva sonoritat, el dels repertoris, el de les sortides o llocs d'acutacions que feien o tenien, la reivindicació dels flabiolaires com a músics contemporanis a la seva època, que feien la música viva del moment i també un ampli vocabulari del món específic del flabiol. Això ens demostra sobradament el que dèiem.

En aquest llibre també es reafirma la col·laboració entre els autors del llibre i Jaume Aiats (membre del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona), que ha fet les transcripcions i les anàlisis musicals.

Tot plegat també és una mostra de la tradicional vitalitat dels estudiosos catalans que, sense l'aixopluc de la pertinença a un centre d'investigació, duen a terme obres d'un nivell científic notable, que han impulsat els estudis locals i han estat la base d'estudis més genèrics i àdhuc de disciplines no contemplades o que són marginals en els santuaris del saber o de la investigació oficials.

Músics de flabiol i bombo esdevindrà una obra important en el món de l'etnomusicologia catalana, alhora que reclamarà l'atenció vers un món greument oblidat fins avui.

Josep Manuel Rueda Torres

Lluís PARÉS I MACIÀ,
Vivències i records, Lloret de Mar,
1993, 198 pàgs.

Dins la sèrie de les publicacions que va promovent, a darreries d'estiu o començaments de tardor, des de fa uns anys, l'entitat lloretenca Club Marina «Casinet», es va publicar pel setembre passat el llibre que porta per títol *Vivències i records*, del qual és autor Lluís Parés i Macià.

El llibre de Lluís Parés i Macià es pot considerar un llibre autobiogràfic i de memòries; l'autor, emprant un llenguatge planer, ens proporciona un relat no solament de tot allò que toca a les seves relacions familiars, a les seves amistats, a les seves distraccions, etc., sinó que a mesura que va desgranant els fets i records de cada una de les etapes de la seva llarga vida -l'autor compta 91 anys- ens delecta amb una excel·lent panoràmica de la metamorfosi que ha anat sofrint la seva vida nadiua, Lloret de Mar, en els més diversos aspectes.

Em sembla que bé el podem anomenar un home polifacètic, ja que, a més de la seva executòria professional, descobrim en la seva obra les seves inclinacions d'escriptor, poeta, dibuixant, esportista -bon nedador, excursionista, futbolista, pescador, remador i esquiador frustrat-, i un gran enamorat dels viatges, així com també d'algunes aventures eixelebrades, com ell les anomena.

Després de donar una pinzellada de la seva ascendència, passa a descriure'ns la seva casa pairal i la seva situació en el barri de Lloret on està ubicada; ens proporciona, doncs, una visió acurada de com era un dels barris del seu poble, recordant-nos les seves cases amb les particularitats de cada una, de manera tan detallada que un bon dibuixant ens podria reproduir tal com eren l'actual plaça d'Espanya (en el seu temps de la Constitució), la Rambla Barnés i el carrer Prat de la Riba.

Passa revista a la història del poble, al seu medi, als seus conreus, a les seves ermites, a les seves festes, al seu territori, a les diversions d'aquells anys d'abans del turisme, etc., i ens recorda efemèrides importants d'aquells anys, la festa de l'arbre de 1913, la implantació del cinema a Lloret, obra del seu pare Pau parés i Reyner.

Abandona els seus estudis de Medicina davant de l'espectacle de la sala d'histologia de la Facultat. No pot resistir l'espectacle que es presenta als seus ulls. Lluís Parés pren altres viarans i, després de diversos treballs a cases d'amics, intervé en algunes activitats i negocis el relat de la gestació dels quals, en la seva participació, ens dóna ocasió de conèixer, entre d'altres, els començaments del futbol a Lloret, i, sobretot l'inici i el desenvolupament, incloent-hi el període de la guerra civil, d'una important empresa de productes làctics, la coneguda per RAM.

La guerra civil també ofereix a l'autor tema per delectar-nos en el relat de tot una sèrie de circumstàncies que, tot i ser producte d'una situació malastruga, no deixen de tenir, tal com ens ho explica, un cert caire graciós, com és el cas de les anades de Barcelona a Lloret en bicicleta en busca de manduca tant mancada a Barcelona on ell residia ja feia algun temps. No es pot

passar per alt l'esment que fa de la seva incorporació en el cos de carrabiners, el record de l'èxode, els últims dies de la guerra a Lloret i el seu alliberament de ser enviat a un camp de concentració per part dels llavors vencedors.

El seu casament amb Esther Zaro ens apropa a la seva vida sentimental, que malauradament es veu ben aviat truncada per la pèrdua de la seva esposa als setze anys de matrimoni, cosa que ens porta a conèixer les seves aptituds versificadores, amb una mètrica no per senzilla menys sentida, que expressa la seva desesperança per la mort de la seva estimada. Ell mateix ens explica com, venent amb l'ajuda d'amics i familiars la seva pena, continua la lluita per la vida, adés amb la dedicació als seus treballs, adés amb la seva gran inclinació pels viatges i excursions amb el relat de les quals ens porta a recórrer una bona part de la geografia catalana i de l'estranger.

Sobretot pels lectors de Lloret és recomanable la lectura del llibre perquè, a causa de l'extensa família de Lluís Parés, hi trobaran un ampli repertori de noms de lloretencs que en alguns casos estaran emparentats amb el lector. Així ha succeït a Joan Domènech, tal com ho explica en el pròleg del llibre, i a mi mateix que acabo de descobrir que un oncle de l'autor, Salvador Crosas (sens dubte Salvador Crosas i Ribas) descendeix d'una branca dels Vilà, ja que el seu pare Salvador Crosas i Vilà era fill de Salvador Crosas i Frexas i de Rosa Vilà i Garriga, tia carnal del meu avi Antoni Vilà i Balmanya.

En resum ens trobem davant d'un llibre de lectura amena que als lloretencs recordarà tota una llarga llista de molts fets de quasi una centúria del passat immediat del poble, que pot ajudar a conèixer i assaborir les coses petites que ajudaven a viure i conviure ens aquells

anys i, per a tots els lectors, tant lloretencs com forans, és un exemple de la vida d'un home que ha esmerçat els seus anys treballant i divertint-se, i quan per l'edat, ja ben avançada, deixa de treballar, no se sap estar quiet i ens delecta amb els seus relats, les seves poesies i els seus dibuixos.

Agustí M. Vilà i Galí

Salvador RIERA IBERN,
El triangle Montseny-Corredor-Montnegre. Quadrern de caça, Sant Celoni, 1993, 2a. edició, 133 pàgs.

L'autor, Salvador Riera Ibern, és un expert caçador i naturalista, conegut pels seus articles de caça i pesca al diari *Avui*. Ensenms també se'l té per un caçador afamat i singular, sens dubte a causa de la seva personalitat d'una gran cultura naturalística. No d'aquells alts coneixements cinegètics detentats històricament només per alguns reduïts i elitistes sectors de l'alta burgesia i de la noblesa del país. Ben al contrari, Riera s'ha forjat en el dia a dia, en l'esforç del treball après entre l'arada i el llibre. Ha estat capaç d'aplegar una bona formació tècnica i copsar amb pregonesa la saviesa i la finor de la gent eixerida del terror.

La seva grandesa humanística la fonamenta en una particular senzillesa, ben lluny de la simpleza en la qual poua el seu tarannà.

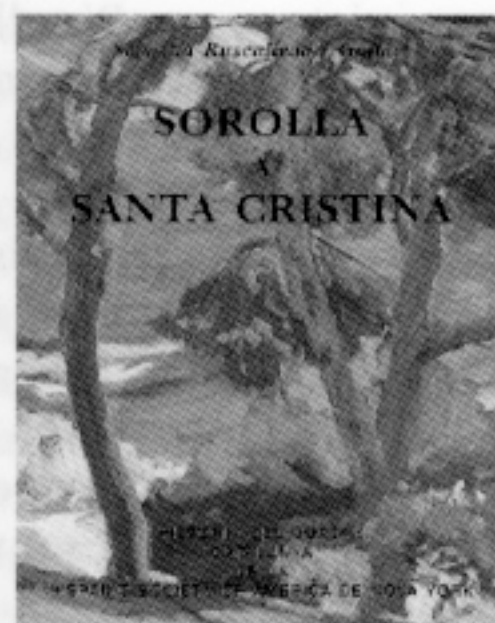
El Triangle és la primera obra literària de canonada llarga de l'autor. Efectivament, tal com ens diu el títol, es tracta d'un *quadern de caça* en què va engrunant l'experiència sentida per ell mateix practicant el que és sens dubte la seva activitat lúdica preferida: la caça.

La caça entesa com una relació de l'home amb el medi. Riera es revela hereu d'ancestres cinegètics que porta impresos fins al moll dels ossos. No exalta mai la cacera des de l'agressivitat o la salvatgia, ho fa bressolant-se entre la poesia i la consuetud.

Des del respecte cinegètic més ver l'autor ens va passejant per les carenes, sots i fondals més feréstecs dels tres massissos. Defineix amb una precisió bellíssima el clapis de la canilla enfistolada darrera el conill, el petoneig edic dels llevants a les capçades més altes, el fred del bagueny que amara progressivament i punyentment el caçador a l'aguait, el respecte pregon cap a la saviesa ancestral de la gent gran de la muntanya, concentrat en l'escolta amatent dels consells d'en Mateu, tothora el mestre, l'enaltiment de l'amistat noble i confortable dels companys de la colla. Tot plegat conreat amb un substracte inequívoc d'amor profund i reverend al Corredor, al Montseny i al Montnegre.

L'obra va ser finalista l'any 1992 dels Premis Josep Pla de Narrativa i dels de la Ciutat d'Olot. Al seu valor de crònica literària de la pràctica cinegètica de la zona hi afegeix, la capacitat d'expressar-se en el llenguatge més genuí de l'indret. Tal com ens digué un vell caçador de la regió, Riera aconsegueix amb el seu llibre parlar com la gent del país. Nosaltres hi afegim que doblement, en l'aspecte idiosincràtic i en el literari, i també convenim que en el país de l'autor, sense falsos micro-xovinismes, hi aflora un estil i un tarannà que ell recull amb tota naturalitat i amb molta precisió.

La literatura de Riera no és de postes, sinó de gra de mostassa, aquell perdigó petit, gens groller, que amb poc soroll s'escampa com cap d'altre.

Sebastià RUSCALLEDA GALLART,
Sorolla a Santa Cristina. Història del quadre "Catalunya" de la Hispanic Society of America de Nova York, Obreria de Santa Cristina, Lloret de Mar, 1993, 175 pàgs.

Sebastià Ruscalleda és un apassionat del món de la pintura que té una singular devoció per l'aquarel·lista Joan Llaverias, però que també se sent atret per altres pinzells il·lustres. Un bon dia, llegint la biografia del pintor valencià Joaquim Sorolla a través del llibre d'Edmund Peel i, especialment, la gènesi del seu quadre *Catalunya*, segons l'assaig que s'hi inclou, del nét del pintor, Francisco Pons Sorolla, intueix que algun dels topònims que es donen en la informació pot estar equivocats, que el riu Corbera deu ser la Tordera i que la platja de Santa Cristina a què fa referència no pot ser altra que la que pertany a Lloret.

A partir d'aquí, tracta de confirmar la hipòtesi, regira arxius, parla amb la família del pintor, consulta la seva correspondència, i arriba a demostrar realment allò que, en principi, només era una suposició. Alhora, tot dedicant-se a aquest tema, obté moltes altres dades

que ajuden a ampliar el coneixement sobre l'ascendència i la vida de Joaquim Sorolla.

Això, que pot explicar-se tan breument, li va portar força feina i nombrosos viatges, a Ripoll —d'on demostrà que en venia la família materna—, a València, als arxius on localitzà els domicilis que havia tingut Sorolla; a Madrid, on s'entrevistà amb els descendents del pintor i amb el director del Museu Sorolla; a Nova York, on fou amablement atès pels dirigents de la Hispanic Society, etc. La informació recollida, ben desenvolupada i documentada, constitueix el contingut del llibre *Sorolla a Santa Cristina*, subtitulat *Història del quadre Catalunya de la Hispanic Society de Nova York* que ha editat l'Obreria de Santa Cristina de Lloret de Mar, amb l'ajuda econòmica del Departament de Cultura de la Generalitat.

El llibre està estructurat en diversos capítols. L'autor, al començament, justifica l'obra i explica com i perquè va interessar-se pel tema. Tot seguit ens introdueix en la personalitat de Joaquim Sorolla, pintor que, a diferència de molts altres artistes, va tenir la sort de ser reconegut en vida, cosa que li proporcionà una situació econòmica sòlida i envejable.

Ruscalleda ens presentà, després, la figura d'Huntington, un hispanista que crea una institució dedicada a la cultura espanyola —la Hispanic Society of America— i que, per tal de tenir-hi una «visión de España» pictòrica encarrega a Sorolla una sèrie de quadres evocadors de cada regió. Aquest és el motiu de la vinguda de Sorolla a Catalunya, que l'autor detalla en un altre capítol, complementant-ho amb una radiografia política, social i artística de l'època. Sorolla busca el lloc idoni per a pintar el quadre emblemàtic de

Catalunya i, després de visitar diversos llocs, va a parar a la Costa Brava, concretament a Santa Cristina, platja de la qual pintarà tres apunts o esbossos. El principal es troba avui al Museu Sorolla de Madrid. Aquest servirà per compondre el quadre *Catalunya*, que completarà, després d'aquest paisatge de fons, amb figures de pescadors i peixateres a partir d'apunts del natural presos al barri de la Barceloneta, de la Ciutat Comtal.

Tota aquesta investigació parteix d'un altre element motivador: l'estimació que Sebastià Ruscalleda, enginyer industrial lloretenc que treballa a Barcelona, sent pel seu poble natal i l'interès que té per ressaltar-ne tots els detalls que el poden prestigiar. Evidentment, el pas de Sorolla per Santa Cristina —que, un cop comprovat, s'ha perpetuat amb un plafó ceràmic que ho recorda— n'és un.

Però, com dèiem abans, la recerca de dades per aclarir l'estada li permet endinsar-se en el món de l'artista, i així l'autor, al final del llibre, no resisteix la temptació de fer aportacions complementàries sobre les relacions de Sorolla amb Anglada Camarasa, sobre l'admiració de l'artista per Velàzquez, etc., etc.

Prolonga el llibre —i això ja n'és un aval— el professor Francesc Fontbona, de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi i de l'Institut d'Estudis Catalans, que en ressalta els evidents mèrits, tot i ser la primera obra d'un autor que, d'altra banda, no procedeix del camp de les arts i de les lletres. Però potser això, segons com es miri, també és un avantatge.

Joan Domènech Moner

Lluís SOLER BARDERA,
La meva vida i altres coses, Publica-
ció núm. 7 del Club Marina-Casinet,
Lloret de Mar, 1992, 181 pàgs.

Es tracta d'un llibre de memòries. Lluís Soler Bardera, nascut a Lloret -on el seu pare exercia de zelador del Cos de Telègrafs- el 10 de juny de 1910. L'aprofita per parlar-nos d'una vila ben diferent de la d'avui, en la qual passà la infantesa i part de la joventut. Esportista nat i defensor de les activitats a l'aire lliure, ens demostra, en el curs de la seva narració, la importància que donava a aquestes pràctiques, benefactores del cos i de l'esperit.

L'autor és, d'altra banda, un autèntic idealista que, tot i haver-se format en col·legis de confessió catòlica -les Escoles Parroquials i la dels Maristes, de Lloret- deriva, després, cap als postulats socials de la igualtat, la germanor i la pau valorats des d'una perspectiva humana que l'apropra a l'anarquisme. Aquests principis determinaran que, en esclatar la guerra civil espanyola (1936-39), s'apunti voluntari a les llistes dels defensors de la República i de la democràcia. L'evolució del conflicte bèl·lic és narrada per Soler amb una gran força èpica. En les seves explicacions es posa de manifest la inexperiència i el desordre regnants, sovint, al front republicà, el neguit dels fugitius i dels

perseguits, la tràgica realitat dels "judicis" de poble, la cruesa de la mort dels companys, el problema de la fam, el vessament de tanta sang inútil, el pintoresquisme de determinades situacions, el drama dels camps de concentració... Perquè naturalment, un cop acabada la guerra civil, també li toca exiliar-se a França i en els primers recintes habilitats coneixerà la sarna, els polls i la brutícia...

Esclatada la conflagració europea que esdevindria mundial (1939-45), i compadit d'uns familiars seus que tenien el cap de casa presoner de guerra a Alemanya, es va oferir per substituir-lo. Aquesta pràctica, que es donà en algun altre cas, fou, de fet, durament criticada pels qui consideraven que, inconscientment potser, l'altruisme contribuïa a facilitar a Hitler personal jove. Com a resultat de la seva anada a Stettin a altres llocs (Alemanya) coneix de prop els estralls de la II Guerra Mundial. Més tard, convençut de la necessitat de lluitar contra els alemanys, va pertànyer a la Resistència Francesa. No cal dir que totes aquestes experiències, les situacions per les quals passà, les relacions familiars i altres vivències, li han proporcionat tema per escriure uns capítols que es llegeixen amb interès.

Un tercer bloc del llibre es basa sobretot en el període que va des de l'acabament de la Guerra Mundial fins al 1980. És una època en la qual l'autor retroba el sentiment de la llibertat -i, per tant, ho reflecteix en els seus escrits- i pot viure dins del que ell anomena "ansiada normalitat". Durant aquesta etapa es consolida la seva família -una família que sovint havia hagut de viure separada a mercè de les circumstàncies i que havia anat augmentant esporàdicament segons les estades del cap de casa- i neix algun altre fill.

L'autor té una especial delectança a recollir escenes on intervenen animals i evidència, sovint, un tarannà franciscà.

Precisament el llibre acaba amb un diàleg d'orenetes que constitueix una viva proclama contra la violència, la contaminació i altres desequilibris que l'home, pel seu egoisme, ha introduït en el món.

El llibre és profusament il·lustrat amb fotografies i la portada de Josep Maria Barba és una agosarada reproducció de la cara de l'autor —ara de més de 80 anys—, en els detalls de la qual s'intueixen moltes de les vivències que explica.

Joan Domènech i Moner

JOSEP VERT PLANAS,
Un segle de carrosseries gironines.
El carrosser i la història de l'òmnibus, Olot, 1992, 246 pàgs.

Amb aquest doble nom el polifacètic Josep Vert i Planas ens presenta el segon volum de la trilogia que prepara sobre el transport a les nostres comarques.

Ens hi exposa d'una manera clara i entenedora l'origen i l'evolució dels constructors de carruatges a les comarques gironines, els diferents tipus de carruatges que s'hi construïen i el procés fet per adaptar-se posteriorment a la cons-

trucció de carrosseries per a vehicles de tracció mecànica.

El llibre consta de 9 capítols, dues exegesis històriques i tres apèndixs sobre ordenances, codis i reglaments de la circulació de carruatges.

Ens introdueix al seu llibre amb un recull històric dels orígens dels carruatges de tracció animal, prenent com a inici documentat l'època romana. Els carros de posta, la cadira de mà i la carrossa ens duen fins als carruatges de transport col·lectiu dels quals la tartana i la galera foren els més populars entre nosaltres.

L'aplicació del motor de vapor i del d'explosió als carruatges és contemplada també per Vert, que sap introduir-ho amb tota mena de detalls tècnics i una acurada descripció gràfica dels seus principals elements, gràcies sobretot als seus acurats dibuixos a la tinta que il·lustren magníficament tot el llibre.

D'una manera informativa, contempla els orígens de les primeres fàbriques d'automòbils al nostre país i les posa en relació amb l'evolució que han de fer els industrials carrossers per tal d'oferir el producte final, tal com els el demanen les incipients indústries dedicades al transport, tant de mercaderies com de passatgers.

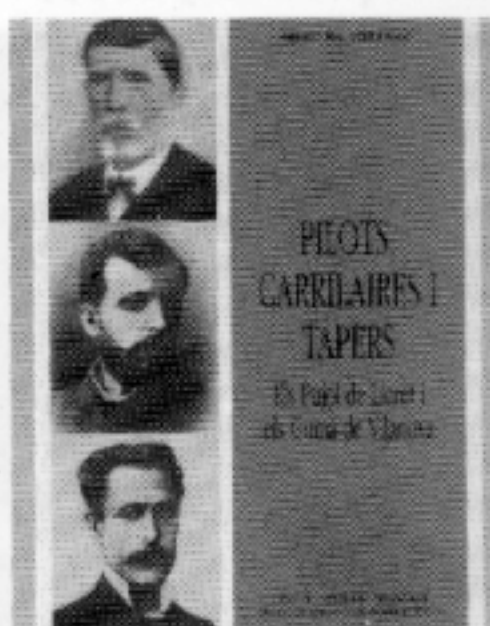
Els diferents capítols van desgranant des de les tècniques dels xassís per òmnibus i camions de producció interior fins a l'evolució i transformació de la carrosseria de l'òmnibus, el pas de l'estructura de fusta a la carrosseria metàl·lica o el monocasc. Tot amb una narració clara i agraïdament entenedora.

Cal destacar un capítol dedicat al gasogen, substitutiu de la gasolina durant la postguerra. L'autor té l'encert de publicar per primera vegada un recull de tota la informació que ja recopilat sobre els gasògens i les seves aplicacions al transport.

El llibre disposa, a més, d'una àmplia informació gràfica, basada sobretot en fotografies d'òmnibus, que reflecteix els dissenys i les tendències de la major part dels carrossers gironins des de l'inici del segle fins avui dia.

En definitiva, *Un segle de carrosseries gironines* ens permet d'acostar-nos una mica més al món de la tècnica, amb la particularitat que ens descobreix i estudia una indústria que molts sentim nostra i en la qual, afortunadament, encara som capdavanters.

Salvador Claret Sargatal

Agustí M. VILÀ GALÍ, *Pilots, carrilaires i tapers. Els Pujol de Lloret i els Gumà de Vilanova*, Centre d'Estudis Selvatans - Institut d'Estudis Penedesencs, Vilanova i la Geltrú, 1993, 108 pàgs.

L'Institut d'Estudis Penedesencs i el Centre d'Estudis Selvatans han fet possible la publicació d'un nou estudi d'Agustí M. Vilà Galí: *Pilots, carrilaires i tapers. Els Pujol de Lloret i els Gumà de Vilanova*. Aquesta obra tracta temes d'especial interès per ambdues comarques i, per tant, era lògic que s'establís una col·laboració entre tots dos centres d'estudis comarcals per tal d'unificar esforços i fer-ne possible l'aparició.

L'autor, com ell mateix reconeix, és un enamorat empedreït de tot allò «que fa una certa flaire de mar»; aquesta

afirmació es fa ben evident quan hom llegeix els llibres que ha publicat: *Les nostres veles* (1 i 2), *Navegants i mercaders* i *La marina mercant de Lloret de Mar. Segles XVIII i XIX*.

En el seu nou estudi, Vilà analitza la relació que hi hagué entre dues poblacions costaneres, Lloret i Vilanova; i, més concretament, entre dues famílies: els Gumà Ferran de Vilanova, i els Pujol Conill de Lloret. L'autor, després de fer un repàs dels precedents que havien d'afavorir la relació entre aquestes dues poblacions, ens situa en una època que abraça, bàsicament, des del 1676 fins a finals del segle XIX (període de crisi de la marina mercant).

Els lligams entre la família Gumà i la família Pujol se centraren, principalment, en dues activitats. En primer lloc, la marítima, que l'autor analitza a partir del llibre copiador de cartes del capità Pelegrí Pujol Conill que comandà la corbeta «Sebastián Gumà» (propietat de l'empresa «Gumà Hnos.»). La correspondència (del 21 de maig del 1876 al 31 de maig del 1883) ens relata la història de la nau, ens aporta dades interessantíssimes sobre les mercaderies que transportava i comercialitzava, i explica les situacions crítiques que havien d'afrontar els capitans (que alhora eren comerciants que havien de treure el major benefici que podien de la càrrega).

La segona activitat comuna d'ambdues famílies fou el projecte carril·laire de Valls a Vilanova i Barcelona, i posteriorment el projecte de ferrocarril directe de Madrid i Saragossa a Barcelona. L'autor ens fa una biografia dels protagonistes principals (Francesc Gumà i Agustí Pujol) i no s'oblida d'un tercer personatge, Francesc Taulina, que si bé no tingué una influència decisiva en els projectes analitzats, sí que va intentar promoure l'arribada del ferrocarril al terme de Lloret.

Finalment, Vilà també tracta el tema de la indústria surera lloretenca a través de l'anàlisi dels articles que publicà Agustí Pujol Conill en el diari lloretenc *El Distrito Farnense*. No obstant això, l'autor reconeix que l'estudi sobre la problemàtica i l'evolució de la indústria tapera a Lloret requereix una anàlisi molt més aprofundida que s'allunya de l'objectiu que s'havia proposat en aquesta publicació.

Agustí M. Vilà, en aquest estudi, no solament analitza les tres activitats assenyalades sinó que també procura marcar noves vies d'investigació (la crisi del comerç transoceànic, els estudis econòmics a partir de l'evolució dels preus, el naixement i la crisi de la indústria tapera...). En definitiva, doncs, el llibre de Vilà ens obre noves expectatives i, al mateix temps, potencia nous estudis.

Joaquim Daban Massana

"L'home i la muntanya", *Aixa*, núm.5, Arbúcies, Museu Etnològic del Montseny, 1992, 80 pàgs.

Una de les atribucions pròpies dels museus és la investigació sobre temàtiques relatives al seu contingut. A més dels programes d'investigació que puguin desenvolupar aquests centres, una contribució important en el camp de la investigació que es realitza des dels museus és la col·laboració en la difusió dels resultats dels treballs.

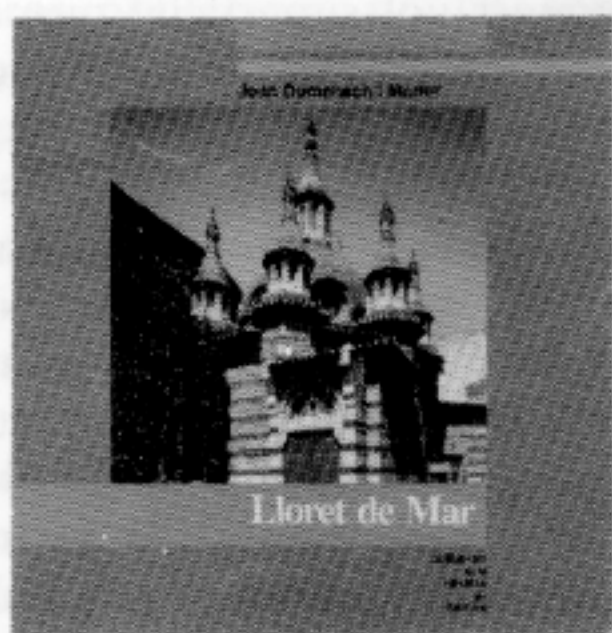
L'edició de revistes periòdiques és un aspecte d'aquesta contribució a la difusió del patrimoni mitjançant els museus. A Catalunya nombrosos museus compten amb publicacions d'aquest tipus, i dintre aquest conjunt de museus hi tenen un paper destacat els de caràcter territorial. *Aixa*, la revista que des de 1987 publica el Museu Etnològic del Montseny, és un exemple d'aquesta contribució a la difusió, el coneixement i la conservació del patrimoni que es va produint des dels museus catalans.

Aquest any 1993, el número 5 d'*Aixa* està dedicat de manera monogràfica a publicar les conferències de la jornada sobre *L'home i la muntanya*, que va tenir lloc el mes de novembre de 1991 al Museu Etnològic del Montseny, a Arbúcies. El propòsit principal d'aquesta jornada era parlar de la interrelació entre l'home i la muntanya tot prenent com a marc geogràfic de referència principalment la muntanya de Montseny.

El contingut d'aquest número d'*Aixa* és format pels tres articles a l'entorn dels quals s'articulà la jornada. Miquel Molist i Xavier Clop hi tracten sobre les relacions entre «L'home i el medi a la prehistòria en el massís del Montseny», un període durant el qual les relacions entre els grups humans i el medi presentaven, si més no des de l'òptica actual, un cert equilibri. Françoise Breton hi parla sobre «El territori del mas en el Montseny», fent referència a les estructures socials i econòmiques que s'establien a l'entorn del mas en les societats rurals tradicionals. Del tercer article n'és autora Maria de Bolós i és dedicat a «La muntanya mitjana de Catalunya. L'exemple de la comarca de la Garrotxa», fent una descripció des de l'òptica de la geografia física del paisatge d'una zona de muntanya mitjana.

Així doncs, es proposa una reflexió sobre *L'home i la muntanya* mitjançant aportacions des del camp de la història, l'antropologia i la geografia. I aquest caràcter interdisciplinari de la proposta és un dels elements principals a destacar.

La realització de jornades com *L'home i la muntanya*, i la seva posterior publicació, és un element més que indica el grau de vitalitat dels museus de petits territoris i en aquest cas el Museu Etnològic del Montseny n'és un bon exemple.

JOAN DOMÈNECH I MONER,
Lloret de Mar, Quaderns de la
Revista de Girona, 38 (Sèrie
Monografies locals, 21), Diputació
de Girona-Caixa de Girona,
Girona, 1992, 96 pàgs.

Que una població com Lloret de Mar, amb el pes que té no únicament en l'àmbit més immediat ans també pel ressò ampli, de vegades fins remot, que arriba a generar, havia de tenir el seu volum entre els *Quaderns de la Revista de Girona* és una cosa que no admet discussió. Com tampoc no n'admet que qui havia de tenir-ne cura només podia ésser Joan Domènech. Per la seva preparació, però sobretot per la seva trajectòria d'anys de dedicació al rescat i estudi del passat local, era la persona indicada, en un context com

el de Lloret que ha donat i continua donant mostres constants de vitalitat pel que fa a la recerca històrica i al manteniment esforçat d'unes arrels.

Joan Domènech, mestre, historiador, activista cultural, membre del Centre d'Estudis Selvatans, és també qui coordina la col·lecció, qui la dirigeix, però no des d'una direcció llunyana i simbòlica (com ens consta que se solen dirigir de vegades col·leccions i obres conjuntes en empreses convencionals), sinó amb un treball autèntic per assistir uns autors a voltes poc experts i per ajustar uns originals sovint poc adaptats als criteris establerts. Enmig d'aquesta i d'altres ben diverses feines, amb un rendiment social, no exclusivament individual, ha trobat temps ara per a dedicar al seu poble encara una aportació més, que és emblemàtica per molts motius.

Ho és per al poble, perquè no podia, com ja dèiem, restar absent d'una sèrie en què apareixen totes les poblacions d'un cert gruix. I ho és també pel treball de síntesi realitzat, el sempre tan ardu treball de síntesi. Lloret ja ho permet, atès que existeixen estudis anteriors que possibiliten, de fet, d'oferir versions resumides, esquemàtiques, globals. Hi ha sortosament un treball de base ja fet, altrament fóra impossible. Domènech, cal repetir-ho encara, n'ha estat un impulsor conspicu i n'és un dels responsables més assenyalats. També té aquell caràcter, que sucumbint a la moda hem anomenat emblemàtic, per un altre aspecte: en tractar-se d'una concreció, d'una plasmació individual dels grans objectius de la col·lecció feta per les mans del seu director hom pot deduir que haurà fet un esforç notable per encabir-s'hi, per limitar-s'hi, còmodament, és clar, però també rigorosament. Així doncs, el de Lloret esdevé, almenys en alguns aspectes, un dels volums-insígnia de la col·lecció, si més

no dels que poden exhibir-se com a exemplars tendencialment més propers al *desideratum* que la col·lecció voldria atènyer.

En referir-nos al contingut d'aquest quadern, val a dir que la distribució dels temes i capítols, feta bàsicament per ordre cronològic (primers pobladors, els romans, l'edat mitjana, el XVI, el XVII, el XVIII,...) s'eixampla notablement en arribar als segles XIX i XX, més propers, ben coneguts i assumibles per al lector contemporani. De fet, si som hereus del passat, ho som especialment del més recent que encara explica actituds i realitats ben concretes del nostre viure actual; en són testimonis magnífics, entre d'altres, la breu, ponderada i, malgrat això, tan diàfana (transparent per a qui, a més, conegui només un xic la vida llorentenca) visió que Domènech dibuixa en el capítol titulat "El franquisme", o apartats com ara "El turisme" o "L'urbanisme", que potser requeririen, l'autor és el primer de saber-ho, un desenvolupament més extens i matissat, però que hi resten prou introduïts i ben emmarcats.

Aquest quadern s'enriqueix alhora a cada pas amb aportacions (artístiques, festives, esportives, biogràfiques, folklòriques, etc.) que descendeixen a un terreny més concret, més arran de terra, i fan el llibre més llegidor per un públic encara més divers: des del local fins a l'interessat per les coses locals de totes bandes, i encara per a l'estudiós que hi cerca una síntesi il·lustrativa i panoràmica. No ens escau de resseguir ara amb detall, com ja hem dit moltes vegades des d'aquestes pàgines, tots i cadascun dels elements constitutius d'un llibre com aquest, que tindrà ben previsiblement crítiques més cenyides. Només en voldríem fer surar uns detalls que, a parer nostre, dibuixen tant la

fesomia de la població que hi és presentada com el tarannà de qui en fa la presentació.

En primer lloc, l'interès a posar de relleu la realitat de les aportacions que l'activitat comunitària d'encuny religiós (edificis i costums, objectes i festes tradicionals,...), l'única durant segles, ha fet a la població en diversos ordres de la vida, els diguem-ne "residus" que tot plegat ha anat traslladant fins avui mateix i el moviment diguem-ne també, com ara diuen, "cultural" que al seu redós s'inicià i encara s'hi aviva.

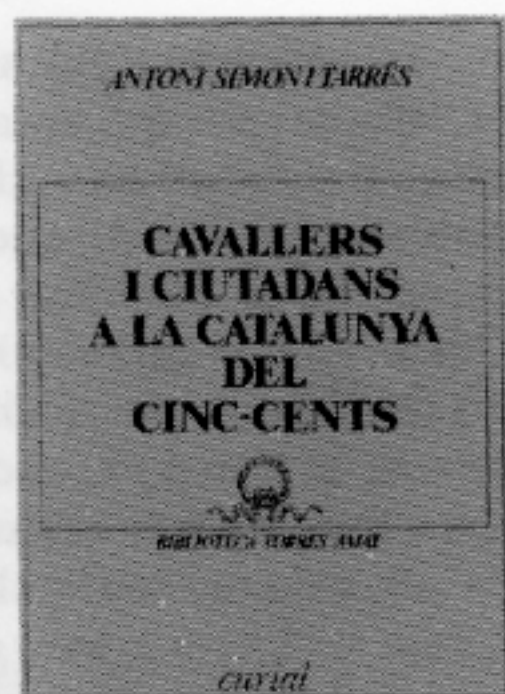
D'un altre costat, i sempre en aquest vol superficial que diem, l'atenció preferent a les persones, als individus singulars; Lloret ha donat a la comarca, al país sencer —avui en diuen "la nostra societat", en una fórmula exempta de compromisos— personalitats emprenedores i audaces com les dels mariners i comerciants que feren les Amèriques; individus plens del temperament artístic que la mar, contemplada, és clar, des d'una certa mínima sensibilitat, deu comunicar; persones decididament abocades a l'ensenyament o a l'estudi, a la radiografia escrita i gràfica dels costums i del passat de la vila,... I encara certes empreses col·lectives, com ara entitats, societats corals, institucions varies, que han edificat i estructurat la població. Tot plegat és recollit en aquests fulls amb humilitat pacient, però també amb l'orgull de la pertinença, de sentir-se hom continuador i membre d'una cadena que no s'estronca.

Finalment, hom pot copsar en la lectura atenta de les seves pàgines, com aquest volum ha mirat de bandejar les temptacions de l'originalitat i de l'ostentació, que avui se'ns mengen. Les parts dedicades a aspectes que, tot i conèixer bé, l'autor ha pouat d'altres estudis i ha resumit i presentat a favor del lector no

iniciat, tenen tot el regust del pedagog que és, mentre que aquells apartats en què Domènech ha fet en el passat aportacions noves i que són el seu àmbit de recerca hi són més primfilats, sense perdre de vista, però, els criteris de senzillesa i breuetat. Joan Domènech actua en això amb tota naturalitat, no ha de demostrar res a ningú, diríem.

En definitiva, doncs, la valoració global positiva, en general, que en fem resta, si molt convé, atemperada per l'apreciació que fèiem en començar: Lloret ja és un terreny adobat per a coses com aquestes, altres poblacions no ho són pas. Qui que estigui mínimament informat pot negar, però, que l'autor d'ara no ho ha estat també de moltes de les etapes del camí que ens ha dut fins aquí? El text, en fi, del volum se'ns presenta com una bona materialització de l'adagi llatí: *"rem tene, uerba sequantur"* ('tingues ben agafades les regnes del tema, els mots ja vindran sols').

Narcís Figueras Capdevila

Antoni SIMON i TARRÉS, *Pagesos, capellans i industrials de la Marina de la Selva* [Pòrtic de Josep M. Pons i Guri], Bibl. Torres Amat 11 (Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna), Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1993, 296 pàgs.

El subtítol que acompanya, a partir del volum que ressenyem, el nom de la col·lecció de Curial on s'integra, "Biblioteca Torres Amat. Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna", ja indica ben bé que el projecte que Antoni Simon (junt amb Mn. Antoni Pladevall) havia exposat en el recull anterior, *Cavallers i ciutadans a la Catalunya del Cinc-cents* (Bibl. Torres Amat 9, 1991), es troba en tràmit efectiu de realització i té feliçment previstos esdevenidors lliuraments.

L'estudi introductori d'Antoni Simon que, després del pòrtic del senyor Pons Guri, encapçala el volum és un panorama de les feines que encara hi ha per fer en el terreny de l'edició de fonts documentals, de les línies diverses que poden obrir-se i afermar-se i una breu reflexió sobre els supòsits teòrics que avalarien el fet que fossin empreses amb ordre, disciplina i un programa d'actuació; afegim-hi encara amb col·laboració i tasca d'equip, amb obertura a la comunitat investigadora.

Té un gran interès, no pot discutir-se, d'anar posant a l'abast d'altres àmbits o perspectives de recerca (i del públic en general, que també hi trobarà, per poc sensible que hi sigui, un suculent entreteniment) fonts com aquestes que aporten la visió que la gent d'una època tenia dels esdeveniments que s'anaven produint. Hom ha de passar, és clar, pel sedàs les apreciacions d'aquest *intermediaris* entre aquells anys i nosaltres i l'accent que posen en uns determinats fets o qüestions, però la seva veu no deixa de representar per a nosaltres, homes d'avui, una molt notable aproximació, difícil d'assolir d'una altra manera, a allò que podríem anomenar l'*esperit* de l'època, almenys a la vida de la classe social o estament en què s'insereixen els protagonistes d'aquests diaris i memòries i als avatars, relacions i inquietuds de llurs famílies o cases, en un sentit ampli.

És probablement per això mateix que diem que tenen tant d'interès: perquè l'apropament que hom pot fer per mitjà d'aquests documents, sortosament salvats, el fa a l'interior de la consciència dels autors que, amb la franquesa de dir-s'ho a ells mateixos o, com solen dir, "per memòria" i utilitat futura en el si del grup familiar, inscriuen en llibres de comptes, llevadors de censos i d'altres els fets d'índole climàtica, agrícola, familiar, social, política, bèl·lica, etc. que consideren memorables.

Tampoc no té dubte, i cal posar-ho de relleu cada cop que un hom en té l'oportunitat, que el valor que aquests textos tenen en l'ordre lingüístic és impagable. La nostra llengua en la seva realitat d'aleshores, en les maneres de dir i de referir-se a les coses més diverses de la vida quotidiana i social, en la seva tradició ortogràfica, més empeltada o menys de modes gràfiques forasteres, més sensiblement acastellanada o menys

en l'aspecte lèxic i morfo-sintàctic, en definitiva, en tota la seva complexitat i riquesa, en tota la seva realitat viva, se'ns presenta davant dels ulls i ens ofereix múltiples possibilitats d'estudi que matissin la doctrina rebuda sobre l'estat del català en la vida privada durant els segles XVII i XVIII. I val a dir que sense l'atzar que segurament va salvar en el seu moment aquests papers ni sense la feina d'amorosament conservar-los fins avui això no fóra possible, però tampoc no ho seria si hom no hi posava, com s'ha fet, la pacient tasca de transcriure'n els textos i d'adaptar-los per a un fàcil lectura d'avui. L'engranatge que duu des de l'atzar a què ens referíem fins al volum ben editat que tenim a les mans té unes baules intermèdies que es diuen, com a mínim, Josep M. Pons Guri i Antoni Simon Tarrés, a més d'Antoni Pladevall que en compartí l'inici i de la sàvia revisió filològica que, de primera mà o bé coordinant i millorant les col·laboracions d'altri, n'ha fet Juli Moll, responsable de la casa editorial i persona d'uns vastos coneixements. Com és necessari el treball d'equip entre el filòleg i l'historiador en aquesta mena de feines, resta ben vistent en el decurs d'aquestes pàgines, cada cop que cal informar el lector, des de les notes, de les incidències textuais, d'aquell pes o mesura tradicional del país i ja desuet o d'aquell mot local o expressió mal grafiada que ha calgut restablir o conjecturar. Són molts els exemples que, des d'aquest punt de vista, podrien posar-se; hi renunciem per a no fer massa llargs aquests comentaris i no decantar-los exclusivament a aquesta banda.

A més, cadascun dels textos o dietaris és introduït per les dades suficients del context local i històric, de la procedència documental i tot el que fa més abastable el seu contingut i el situa en

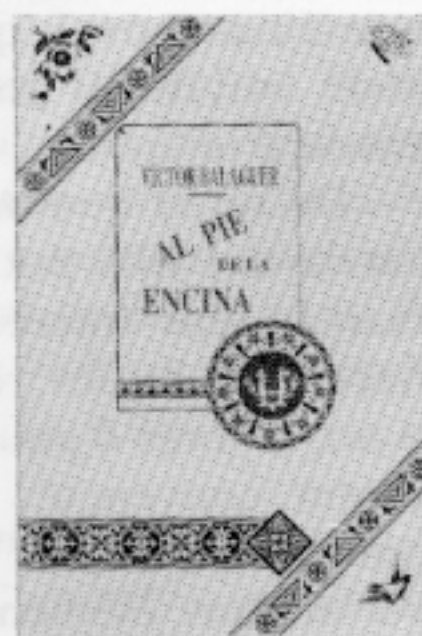
unes coordenades definides. Ho complementa amb gran favor per al lector l'apartat de notes, sempre millorable i ampliable, però ben fornit, com ja hem dit més amunt, de referències bibliogràfiques, aclaridor de mots i expressions i de tota irregularitat o característica rellevant del text manuscrit.

Què més tenim interès a remarcar des de la nostra perspectiva, d'aquest volum que en conté tantes de coses remarcables, d'una perspectiva general i d'una visió més de detall? Doncs, com és de suposar, l'àmbit geogràfic que abasten els textos memorialístics aplegats: de mossèn Jaume Avellà, d'Arenys de Munt; de Francesc Gelat, de Santa Susanna; de Can Bellsoll de la Torre, també d'Arenys de Munt; de Pere Màrtir Coll, de Calella; i d'altres de menors. Els mots de Pons Guri ho descriuen amb tanta justesa que el seu "pòrtic" hauria de ser de lectura obligada no solament per a tot investigador que vulgui estudiar res d'aquesta malaurada comarca esquarterada i indefinida, sinó també molt recomanable per als que hi tenen responsabilitats polítiques i per a la gent en general. Són terres de l'antic vescomtat de Cabrera, amb capçalera administrativa a Hostalric, i de l'ardiaconat de la Selva de la diòcesi de Girona: la dita Marina de la Selva o Alt Maresme, que tantes relacions i tan estretes manté amb la Selva esquifida d'avui i amb Girona. Només cal sortir al carrer o parar l'orella a l'estació del ferrocarril de Sils, on tants cops el mateix senyor Pons Guri havia fet parada, com ens contà un dia, per sentir anomenar el "tren de marina". Avui per ventura serà la veu d'un treballador d'origen gambià o senegalès, d'un pagès o d'un bosquerol negre català qui ho dirà, un dels qui fan i refan encara el camí d'unes mai no perdudes vinculacions històriques en-

tre l'interior selvatà i la llarga façana costanera selvatana.

Fet i fet, doncs, un llibre que mereix l'atenció dels selvatans, enllà i tot de les eventuais dèries culturals o de recerca que hi puguin compartir, ben simplement perquè hi ha estampats a cada full el parlar de la nostra gent i la història de la nostra terra delimitada, de la nostra comarca autèntica.

Narcís Figueras Capdevila

VÍCTOR BALAGUER,
Al pie de la encina. Historias, tradiciones y recuerdos [Facsimil de l'edició de Madrid de 1893 amb motiu del seu centenari], Ajuntament d'Arbúcies, 1993, 150 pàgs.

L'Ajuntament d'Arbúcies, amb la col·laboració del Museu Etnològic del Monseny-la Gabella, de la mateixa població, ha publicat, en commemoració de l'edició madrilenya de 1893, un facsimil de l'obreta que el cèlebre escriptor i polític Víctor Balaguer (1824-1901) escriví a les seves velleses sota el títol *Al pie de la encina* i que duu el subtítol de *Historias, tradiciones y recuerdos*.

El massís de Montseny i les Guilleri- es són els escenaris d'aquest viatge en diverses jornades per indrets singulars, cases, paratges i cims que ja eren llavors simbòlics per a molts i que adquirien un atractiu que, d'ençà de l'esclat de l'excursionisme i del turisme en ge-

neral, no han deixat de tenir mai més. Caldria afegir-hi encara personatges i famílies que hi habitaven o que hi eren vinculats i que l'autor s'esmerça a fer-hi ressaltar en el decurs del seu itinerari. El text té, doncs, l'interès del document i l'encís de la història novel·lada, és de bon llegir, en el castellà ranci del XIX que tan bé tenien assumit els nostres homes d'aquells anys. Hom podria dir-ne que és la primera guia turística de la zona, que ha tingut tantes i tan diverses aproximacions i que ha suscitat tanta visió idíl·lica i un tal moviment reivindicatiu.

De tot el que un text castellà d'autor català del XIX pot tenir per a dir i remarcar, ens interessa ara insistir en la necessitat de les reedicions, facsimilars o no, d'obres d'aquestes característiques. Estem convençuts que cal fer-ho, cal posar-les a l'abast del lector d'ara amb els mínims elements de context i unes certes garanties de comprensibilitat i de lliscament per a la nostra gent d'avui (quina llàstima que hom hagi perdut l'ocasió de fer-ho així en aquest cas!). El resultat només pot ésser que beneficis per a la identificació col·lectiva i per a l'entroncament, ara que ja ens disposem a cloure aquesta centúria, amb la centúria passada, de la qual som deutors en tantes coses i que veié l'ensorrament definitiu d'un ús normalitzat del nostre idioma i alhora la lenta recuperació literària, amb recel i amb dubitació. Molts cops hem indicat que el XIX és un segle d'una impregnació espanyola tan profunda dels catalans que difícilment es pot anar enrera del que significà en les consciències i els fets. Ens entendrem més bé tots plegats si assumim què hi va passar i què hi vam fer, des del catalanisme, però també des d'altres òptiques. Balaguer fou en aquest context un difusor del nostre passat ple d'infules romàntiques i de tendència

progressista, que acabà essent xuclat pels ambients madrilenys. Fou poeta en català, però periodista i polític en castellà: és en tot un exemplar força paradigmàtic d'aquells anys, les inèrcies dels quals semblen no haver-se superat.

Que aquesta petita joia, plena de coses nostres dites en una llengua que no era *la* nostra, però que fou també nostra (i deixem ara el present i el futur per a una altra ocasió), ens estimuli a tots, a les institucions i als estudiosos, a trobar els camins i les oportunitats commemoratives, tan útils i tan de bon aprofitar, per a les reedicions i els facsimils, amb bones introduccions i actualitzacions científiques. Tenim la seguretat, ho repetim, que seria una iniciativa ben acollida i higiènica. No ens donéssim pas tots plegats des d'ara a una orgia facsimilar, no és això; però mirem de fer-ne, emulant el que ja s'ha fet i millorant-ho, una mica de programa i ens sorprendrà a tots, de debò.

Narcís Figueras Capdevila